

MA'NODOSH SO'ZLAR.

Surxondaryo viloyati

Denov tumani 91-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabning

ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Bozorova Robiya Urolovna

Annotatsiya: Sinonimlar, ya'ni ma'nodosh so'zlar, tilshunoslikda muhim ahamiyatga ega. Ular bir-biriga yaqin ma'noga ega bo'lib, leksik boylikni oshirishda, ifodali nutq yaratishda va muloqotda aniqlik berishda muhim rol o'ynaydi. Sinonimlar yordamida bir xil ma'noni turli shakllarda ifodalash, so'zlarni boyitish va ularning uslubiy rang-barangligini oshirish mumkin.

Kalit so'zlar: tilshunoslik, morfologiya, sintaksis, sinonimlar, fonetika, leksikologiya, semantika.

Tilshunoslik - bu tilni o'rganish, tahlil qilish va tushunish bilan bog'liq fan. U insoniyatning eng muhim va murakkab ijtimoiy hodisalaridan biri bo'lib, til orqali odamlar o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini va ma'lumotlarini bir-biriga yetkazadilar. Tilshunoslikning asosiy maqsadi tilning tuzilishi, ishlatilishi va rivojlanishini o'rganishdir. Bu fan, shuningdek, tilning ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlarini ham o'rganadi. Tilshunoslik bir necha asosiy yo'nalishlarga bo'linadi. Ularning eng muhimlari fonetika, morfologiya, sintaksis, leksikologiya va semantika hisoblanadi. Fonetika tilning tovush tizimini o'rganadi. U tovushlarning qanday hosil bo'lishi, qanday talaffuz qilinishi va qanday o'zgarishi haqida ma'lumot beradi. Fonetika, shuningdek, tovushlarning bir-biriga ta'sirini ham o'rganadi. Masalan, ovozlarning bir-biriga yaqinligi, ularning talaffuzidagi farqlar va boshqa omillar fonetik tadqiqotlar uchun muhimdir.[1] Morfologiya tilning so'z tuzilishini o'rganadi. U so'zlarning qanday hosil bo'lishi, qanday o'zgarishi va qanday grammatik ma'nolarga ega bo'lishini tahlil qiladi. Morfologiya so'zning o'zgarishlari, ya'ni qo'shish, o'zgartirish va yasash

jarayonlarini o'rganadi. Masalan, fe'ning zamonlari, shaxslar va sonlar bo'yicha o'zgarishlari morfologiya doirasiga kiradi. Morfologiya yordamida so'zlarning tuzilishi va ularning ma'nosi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash mumkin. Sintaksis tilning gap tuzilishini o'rganadi. U so'zlarning qanday birikishi, qanday tartibda joylashishi va qanday grammatik qoidalar asosida ishlatilishini tahlil qiladi. Sintaksis yordamida gapning tuzilishi, uning komponentlari va ularning o'zaro bog'liqligi aniqlanadi. Masalan, oddiy va murakkab gaplar, ularning tarkibi va tuzilishi sintaksis tadqiqotlari uchun muhimdir. Sintaksis, shuningdek, gapning ma'nosini aniqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Leksikologiya tilning so'z boyligini o'rganadi. U so'zlarning ma'nolari, ularning o'zgarishlari va o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi. Leksikologiya yordamida so'zlarning sinonimlari, antonimlari, homonimlari va polisemiyalari o'rganiladi. Bu sohalar tilning boyligini oshirishda va so'zlarning ma'nosini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Leksikologiya, shuningdek, so'zlarning kelib chiqishi va ularning rivojlanishini ham o'rganadi.[2]

Sinonimlar bir so'z turkumi doirasida yuzaga keladi. Har bir so'z turkumi o'z ichida sinonimlikni o'zida aks ettiradi. Masalan, otlar, fe'llar, sifatlar va boshqa so'z turkumlarida sinonimlar mavjud. Sinonimlarning asosiy so'zi dominanta deb ataladi. Dominanta so'z uslubiy betaraf bo'ladi va boshqa sinonimlar bilan birga ishlatilganda, ularning ma'nosini aniqlashda asosiy rol o'ynaydi. Sinonimlar o'zaro ma'nodosh bo'lishi bilan birga, leksik (lug'aviy) sinonimlar o'z ichiga ikkiga bo'linadi. Birinchisi to'liq sinonimlar, ikkinchisi esa ma'noviy sinonimlardir. To'liq sinonimlar bir-biriga teng ma'noga ega bo'ladi. Misol uchun, "tilshunoslik" va "lingvistika" so'zlari bir xil ma'noni anglatadi, shuningdek, "doston" va "poema" ham bir xil ma'noni ifodalaydi. Bunday sinonimlar o'rtasida uslubiy farq yo'q, shuning uchun ular bir-birining o'rnida ishlatilishi mumkin. Ma'noviy sinonimlar esa bir-biridan nozik ma'nosi bilan farq qiladi. Masalan, "nam", "ho'l" va "shalabbo" so'zlari bir xil holatni ifodalasa-da, ularning ma'nosi va konteksti turlicha bo'lishi mumkin. Bunday sinonimlar ko'pincha muayyan kontekstda ishlatiladi va ularning ma'nosi o'sha kontekstga bog'liq bo'ladi.[3]

Sinonimlar orasida frazeologik sinonimlar ham mavjud. Frazeologik sinonimlar iboralar sinonimligidir. Ular bir-biriga yaqin ma'noga ega bo'lgan iboralardan iborat. Misol uchun, "qo'lni yuvib qo'ltiqqa urish" va "hafsalasi pir bo'lish" iboralari bir xil ma'noni anglatadi. Bunday iboralar ko'pincha xalq og'zaki ijodida, adabiyotda va kundalik muloqotda ishlatiladi. Frazeologik sinonimlar, shuningdek, tilning boyligini oshirishda va ifodali nutq yaratishda muhim ahamiyatga ega. Sinonim so'zlar ko'p ma'noli bo'lishi mumkin. Bunday hollarda, bir so'z bir necha sinonimik qatorda ishtirok etishi mumkin. Misol uchun, "o'rin" so'zi "joy" ma'nosida ishlatilishi mumkin, shuningdek, "mansab" ma'nosida ham ishlatiladi. Bunday sinonimlar ko'pincha kontekstga bog'liq bo'lib, ularning ma'nosi o'sha kontekstga qarab o'zgaradi. Sinonimlar o'zaro sinonim bo'lishi mumkin bo'lgan so'zlar ham mavjud. Masalan, "chopqir" va "chopag'on" so'zlari o'rtasida sinonimlik mavjud. Bunday so'zlar ko'pincha bir o'zakdan yasalgan bo'lib, ularning ma'nosi bir-biriga yaqin bo'ladi. Shuningdek, tub so'z yasama so'z bilan sinonim bo'lishi mumkin. Misol uchun, "his" va "sezgi" so'zlari bir-biriga yaqin ma'noga ega.[4]

Sinonimlar tilning boyligini oshirishda, ifodali nutq yaratishda va muloqotda aniqlik berishda muhim ahamiyatga ega. Ular yordamida bir xil ma'noni turli shakllarda ifodalash, so'zlarni boyitish va ularning uslubiy rang-barangligini oshirish mumkin. Sinonimlar o'zaro farqlanishi, lekin bir xil ma'noni ifodalashi bilan birga, tilning rivojlanishida va o'zgarishida muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, sinonimlar adabiyotda ham muhim ahamiyatga ega. Adabiyotda sinonimlar yordamida mualliflar o'z asarlarida ifodali va rang-barang nutq yaratadilar. Bunday holatlarda sinonimlar o'rtasida nozik farqlarni hisobga olish va ularni to'g'ri kontekstda ishlatish muhimdir. Adabiyotda sinonimlar yordamida hissiyotlarni, tasvirlarni va obrazlarni yanada kuchaytirish mumkin. Sinonimlar o'zaro bog'liq bo'lgan so'zlar bo'lib, ularning ma'nosi va ishlatilishi kontekstga bog'liqdir. Shuning uchun sinonimlarni to'g'ri tanlash va ishlatish, tilni mukammal bilish va ifodali nutq yaratishda muhim ahamiyatga ega. Sinonimlar yordamida tilning boyligini oshirish, so'zlarni rang-barang qilish va ularning ma'nosini aniqlash mumkin. [5]

Xulosa:

Shu sababli, sinonimlar tilshunoslikda, adabiyotda va kundalik muloqotda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular yordamida tilni boyitish, ifodali nutq yaratish va muloqotda aniqlik berish mumkin. Sinonimlar o'zaro bog'liq bo'lgan so'zlar bo'lib, ularning ma'nosi va ishlatilishi kontekstga bog'liqdir. Shuning uchun sinonimlarni to'g'ri tanlash va ishlatish, tilni mukammal bilish va ifodali nutq yaratishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, A. (2020). "O'zbek tilini o'qitish metodikasi". Tashkent: O'qituvchi.
2. Qodirov, M. (2019). "Tilshunoslik va uning ta'limdagi o'rne". Samarkand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
3. Ismoilov, R. (2021). "O'zbek tilini o'qitishda innovatsion metodlar". Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Rahmonov, S. (2022). "Til o'qitish metodikasi: nazariya va amaliyot". Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
5. Xudoyberdiyev, D. (2023). "O'zbek tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar". Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
6. Karimova, N. (2020). "Tilshunoslik asoslari va o'qitish metodikasi". Tashkent: Ta'lim.
7. Shodmonov, E. (2021). "O'zbek tilini o'qitishning yangi usullari". Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti nashriyoti.